

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗООЛОГІЇ ІМ. І. І. ШМАЛЬГАУЗЕНА

Милобог Юрій Валерійович

УДК:598.279.24:502.743(477-212.6)

**СОКОЛОПОДІБНІ (FALCONIFORMES) СТЕПОВОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ:
ВИДОВИЙ СКЛАД, ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗПОДІЛ, ДИНАМІКА
ЧИСЕЛЬНОСТІ ТА ОХОРОНА**

03.00.08 – зоологія

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата біологічних наук

Київ – 2012

АНОТАЦІЯ

Милобог Ю. В. Соколоподібні (Falconiformes) степової зони України: видовий склад, територіальний розподіл, динаміка чисельності та охорона. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.08 – зоологія. – Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України, Київ, 2012.

Встановлено видовий склад і характер перебування денних хижих птахів, зроблено оцінку чисельності гніздових видів степової частини України. Деталізовано сучасні ареали соколоподібних в межах степової зони та досліджено їх динаміку упродовж останніх 100 років. Виявлено особливості розподілу денних хижих птахів за основними місцями гніздування. Окреслено напрямки і стратегію їх охорони, а також розроблено практичні рекомендації для відновлення рідкісних видів. Оцінка чисельності хижих птахів дозволяє визначити тенденції її змін для кожного виду та розробити заходи щодо збереження їх різноманіття. Знахідки раніше невідомих місць гніздування видів занесених до Червоної книги України конкретизує територіальну структуру населення, що дозволяє покращити їх охорону.

Ключові слова: соколоподібні, видовий склад, характер перебування, чисельність, територіальний розподіл, антропогенний вплив, охорона.

АНОТАЦІЯ

Милобог Ю. В. Соколообразные (Falconiformes) степной зоны Украины: видовой состав, территориальное распределение, динамика численности и охрана – Рукопись. Диссертация на соискание учёной степени кандидата биологических наук за специальностью 03.00.08 – зоология – Институт зоологии им. И.И. Шмальгаузена НАН Украины, Киев, 2012

Установлен видовой состав и характер пребывания дневных хищных птиц, сделана оценка численности гнездящихся видов степной части Украины. Детализировано современные ареалы соколообразных в пределах степной зоны, исследована их динамика за последние 100 лет. Выявлены особенности

распределения дневных хищных птиц по основным местам гнездования. Определены направления и стратегия охраны, а также разработаны практические рекомендации для восстановления редких видов. Оценка численности позволяет определить тенденции ее изменения для каждого вида и разработать меры по сохранению их разнообразия. Находки ранее неизвестных мест гнездования видов занесенных в Красную книгу Украины конкретизирует территориальную структуру населения, что позволяет улучшить их охрану.

Ключевые слова: соколообразные, видовой состав, характер пребывания, территориальное распределение, антропогенное воздействие, охрана.

ANNOTATION

Milobog Yu.V. Falconiformes of the steppe zone of Ukraine: species composition, territorial distribution, number dynamics and conservation.— Manuscript. Dissertation for the degree of Candidate of Biological Sciences. Speciality 03.00.08 - zoology - Schmalhasen Institute of Zoology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2012. It was found out that current species composition of the steppe zone includes 33 species, of them 19 species are breeding, 7 occur during migration and wintering, 7 are accidental species. A total number of *Falconiformes* in the steppe zone amounts to 104-109 thou. breeding pairs. *Falco vespertinus* (27–27,5 thou. pairs), *Falco tinnunculus* (26,5–27 thou. pairs), *Circus aeruginosus* (23,7–24 thou. pairs), *Buteo buteo* (15,5–18,5 thou. pairs), *Accipiter gentilis* (4,9–5 thou. pairs), *Falco subbuteo* (2350–2450 pairs), *Circus pygargus*: (920–1,035 pairs), *Milvus migrans* (750–800 pairs), *Buteo rufinus* (700–800 pairs), *Hieraaetus pennatus* (470–600 pairs), *Accipiter nisus* (400–470 pairs), *Falco cherrug* (280–325 pairs), *Pernis apivorus* (130–180 pairs), *Aquila heliaca* (100–135 pairs), *Haliaeetus albicilla* (65–85 pairs), *Aquila pomarina* (30–40 pairs), *Circaetus gallicus* (20–40 pairs), *Accipiter brevipes* (15–20 pairs), *Falco peregrinus* (4–6 pairs). Birds of prey are influenced by anthropogenic factors. Threatened factors are cutting of forests and forest belts, use of chemical weed-killers and pest-killers, poaching and death from electrocution on power lines. Recommended conservation measures are extension of a network of protected areas; creation of protected zones around nests; control over execution of nature conservation legislation; establishment of a rehabilitation centre; installation of nest boxes; promotion of birds of prey conservation; protection of birds of prey on power lines; monitoring of population status of birds of prey. Species composition of *Falconiformes*, breeding in the steppe zone, over the last 100 years has reduced from 27 to 19 species (30%). Within the steppe zone 9 species stopped breeding: *Pandion haliaetus*, *Milvus milvus*, *Circus cyaneus*, *C. macrourus*, *Aquila rapax*, *A. clanga*, *A. chrysaetos*, *Falco columbarius* and *F. naumanni*; reduction of the range and numbers was recorded for 4 species: *Circus pygargus*, *Accipiter brevipes*, *Falco peregrinus* and *F. vespertinus*; 6 species almost did not change: *Pernis apivorus*, *Circus aeruginosus*, *Accipiter nisus*, *Circaetus gallicus*, *Hieraaetus pennatus*, *Falco tinnunculus*; 7 species increased their numbers and expanded ranges: *Accipiter gentilis*, *Buteo rufinus*, *B. buteo*, *Aquila heliaca*, *A. pomarina*, *Falco cherrug* and *F. subbuteo*; numbers of *Milvus migrans* declined and of *Haliaeetus leucoryphus* increased within former borders of their ranges. **Key words:** *Falconiformes*, species composition, character of stay, numbers, territorial distribution, anthropogenic impact, conservation.